

بسم الله الرحمن الرحيم

آیت الله علیدوست در برنامه آفتاب شرقی

اصول اخلاق اجتماعی جلسه بیست و سوم

مصادق شناسی حق مکشوف و نامکشوف

بحث لزوم اهتمام به حق الناس، حق حاکمیت بر مردم و مردم بر حاکمیت و من بر من؛ این ها چیزی نیست که بگوییم الزاما اسلام، این ها را آورده است؛ لزوم توجه به حق الناس، مطلبی است که هر انسان عاقلی آن را درک می کند. و پلشتی و زشتی عدم رعایت حق الناس را مطلبی است که هر انسان عاقلی، آن را درک می کند. حتی دین واره ها هم این را درک می کنند در واقع یک بحث انسانی است نه اسلامی.. سوال این است که آیا اسلام بر این موضوع، دریچه جدیدی باز کرده است؟ طبیعتا بحث این است که اگر دین مطلبی تاسیسی و نه تاکیدی در این باره دارد، اولین کار ما این است که برویم و یاد بگیریم و به کار بندیم چرا که دین حرف جدیدی در این باره ها دارد ما به پدیده های جدیدی در این باره ها برخورد می کنیم. من به لحاظ مطالعات متعددی که داشتم معتقدم که شارع مقدس در چهار جهت کار کرده است. اولین کار این بود که دست روی مواردی گذاشت که حقوق دانان و عقلا، این ها را حق حساب نمی کنند. کسی که از دنیا می رود یا مریض می شود که تشییع شود و یا به عیادتش بروند و گاه این حق، جنبه وجوبی پیدا می کند به این شکل که اگر پدر و مادر مریض شدند، باید که فرزند یا فرزندان به آن ها سر بزنند و به آن ها رسیدگی کنند. اما عموما عیادت مریض واجب شرعی نیست. و حاکمیت هم نمیتواند که مؤاخذه کند. و ضمانت اجرای آن هم درون و وجدان انسان است و ثوابی که این کار دارد؛ یک حقوقی هست که همه انسان ها، آن ها را می شناسند و مکشوف است اما یک سری حقوق داریم نامکشوف و ناشناخته که حتی برای مسلمانان هم ممکن است شناخته شده نباشد. البته بخشی از آن ها مربوط به حاکمیت و مردم است به عنوان مثال «حق توسعه» این مطلبی است که در روایات ما به نوعی اشاره شده است. به این معنا که من که حاکم جایی هستم آن نهاد و مرکزی را که من مسئولیت آن را دارم را توسعه دهم. که در بحث های اجتماعی از آن تعبیر به حق بر توسعه می شود.

و باز به این معنا که اگر شما توسعه پیدا کردید، دیگران براین توسعه شما، حق پیدا می کنند. و شما نمی توانید این توسعه و پیشرفت را برای خودتان نگاه دارید. در این باره ما روایات زیادی داریم که اگر خداوند علمی را به شما داد باید به دیگران منتقل کنید.

مجری: این که فرهنگی در جامعه جا نیفتاده و یک مردم نسبت به امری نا آگاه اند به این معنا است که آگاهان جامعه مسئول اند؟

جواب: بله؛ و حتی اگر ما توسعه پیدا کردم و دیگران بتوانند از علم ما استفاده کنند ما نمی توانیم منع علم کنیم و آنها را بی اطلاع بگذاریم. حق آزادی یا حق امنیت و برخی از این ها حق حاکمیت است. یا حق احساس آزادی یا حق احساس امنیت و این حق را همه انسان ها محق آن اند. و به این معنا که همه شهروندان حق آزادی دارند. و از جهتی ممکن است که جمعیتی نسبت به جمعیت دیگری این آزادی را سلب کنند. و باز به این معنا که فلان روزنامه یا فلان جریان روی مطلبی دست بگذارد و آن را علیه من

پخش کند. این حق هر انسانی است که احساس امنیت کند از طرف حاکمیت. این که انسان ها احساس کنند که میتوانند حرف بزنند. و یا حق کشف استعداد ها امیر حکمت و بیان تعبیری دارند که تمام پیامبران آمده اند که دفائن عقول را برانگیزند و استعدادها را شکوفا کنند. مثلاً ما صرفاً با مشکل فرار مغزها که متأسفانه گاه طبیعی انگاری می شود مواجه نیستیم بلکه گاه با فرسایش مغزها مواجهیم. من این حق را دارم که در جامعه ای زندگی کنم که فکرم فرسایش پیدا نکند. آنقدر ریز مساله درست کنیم که استعداد ها از بین برود لذا حق عدم فرسایش مغزها هم از جمله وظایفی است که هر حاکمیتی نسبت به مردمانش باید در نظر داشته باشد.

مجری: یکی از وظایف حاکمیت این است که هم از فرار مغزها جلوگیری کند هم از فرسایش مغزها سال این است که چه فرقی بین این دو هست؟

جواب: شناسایی استعدادها به این است که استعدادها را از بالقوه به بالفعل برسانیم. یعنی آن چه دفینه است ما آن را پرورش دهیم. معمولاً در برنامه معلمان نیک و صالح این کار زیاد اتفاق می افتد، که استعداد دانش آموزان را شناسایی می کنند و تشویق می کنند و این باعث شکوفایی آن استعداد میشود. اما گاه متأسفانه چنان این استعداد در پیچ و خم مسائل ریز و غیر مهم قرار می گیرد، که دچار فرسایش می شود. و باید اذعان کرد که این مطلب شاید جنایت بزرگتری است. که در صورت قصور، متوجه حاکمیت است که استعدادها، فرسوده شود. و این کار یک خیانت است که استعداد بالفعل، دچار فرسایش شود.

پس حاکمیت دو وظیفه دارد؛ یکی این که استعدادها را شکوفا کند و دیگر این که اگر کشف شد، آن ها را دچار فرسایش نکند. هر کس که حاکمیتی دارد از جمله پدر و مادر در منزل، این ها وظیفه دارند که استعداد فرزندان را کشف و پرورش دهند و در این حیطه ها، فرهیختگان و اساتید و هر کس که به نوعی متولی پرورش و تربیت فرزندان است، مسئول اند و باید به این نکته توجه داشته باشند. گر چه این جریان وجوب شرعی ندارد، اما گاهی اوقات این داستان به مرحله وجوب می رسد. البته در فرسایش این حرمت هست، که کاری کنیم که طرف این استعداد هم که دارد و بالفعل هم شده به مرور از دست برود. گاهی یک بی اعتنائی ما دچار فرسایش می شود و باعث می شود که استعداد ها، هدر برود.

در بحث حق و حقوق هم این نکته هست که وقتی گفته می شود دروغ نگویند، به این معنا است که یک نفر این حق را دارد که به او با راستگویی رفتار شود و با مردم از در صداقت وارد شوند. یا حاکمیت با مردم باید با زبان صداقت با مردم صحبت کند، و این حق را مردم دارند که به آن ها راست گفته شود. و لزوم شفافیت در مدیریت بسیار مهم است و پدری که مسئول اداره فرزندان است، باید که برای فرزندان شفاف باشد و آنها این حق را دارند. و به مقداری که لازم است، افراد خانواده خبر از این داشته باشند که پدر به چه شکل عمل می کند.... حق حفاظت از حقوق مردم... اما این که از آرای مردم حفاظت شود و آرای مردم را حق الناس بدانیم هم در فرایند وهم در برآیند باید این جریان لحاظ شود، و این حق را مردم دارند که قسمی از اموال متعلق به آن ها باشد بر اساس این آیه که «و فی اموالهم حق للساائل والمحروم...» درست است که حق ملکیت این اقتضا را دارد که اموال متعلق به مالک است اما دیگران هم حقی دارند که باید به آن ها در قالب های گوناگون پرداخته شود.... و این مطلب قابل ذکر است که این قدر اسلام برخورد ارزش انگارانه با مقوله انفاق کرده است که نیازی نیست که مقوله وجوب را در پرداخت حق الناس

در قالب زکات و خمس را مطرح کنیم. یعنی این قدر برخی مستحبات روی آن ها تاکید شده است که انسان ها مومن ، آن کارها را مثل کارهای واجب انجام میدهند.. ولی به هر حال این مقوله هم می تواند به نوعی حقوق واجب باشد هم می تواند حقوق غیر واجب باشد...اما به همین نکته بسنده می کنیم که اینقدر حقوق نامکشوف در اسلام زیاد است که مقوله وسیعی می طلبد و از حوصله این برنامه خارج است.

مجری: اگر ما بخواهیم به این حقوق نامکشوف دسترسی پیدا کنیم آیا شما منبعی را معرفی می کنید؟ منابع بسیار هست که به عنوان تک نگاشته هایی حق حاکمیت بر مردم یا حق مردم بر حاکمیت و حق فرزند بر پدر و مادر و یا برعکس ، برای این موارد بهترین کار جستجو از طریق نرم افزارهایی است که این مطالب را با جزئیات تمام بیان کرده است و علاقمندان می توانند بهره برند....